

## POSTANOWIENIE

25 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 25 maja 2023 r. w Warszawie,  
zażalenia Bank AG spółki akcyjnej w W.

na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 25 maja 2022 r., VI ACa 679/20,

w sprawie z powództwa R.K. i A.S.

przeciwko Bank AG spółce akcyjnej w W.

o zapłatę i ustalenie, ewentualnie o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok tj.: rozstrzygnięcie w punkcie  
II wyroku z 25 maja 2022 r., pozostawiając rozstrzygnięcie  
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu  
kończącym postępowanie w sprawie.**

## UZASADNIENIE

Powodowie R.K. i A.S. wnieśli o zasądzenie od Bank AG w W. kwot 299.285,72 zł i 199.826,94 CHF, jako równowartości świadczeń spełnionych przez nich na rzecz banku w wykonaniu nieważnej umowy kredytowej z 20 czerwca 2008 r., a ewentualnie o ustalenie, że nie istnieje stosunek prawny mający mieć podstawę w tej umowie, a ewentualnie zasądzenia kwoty 496.968,95 zł jako różnicy między sumą wpłat dokonanych w związku z realizacją umowy a ratami obliczonymi bez abuzywnych postanowień.

Pozwany Bank AG w W. wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 8 czerwca 2020 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo o zasądzenie kwot 299.285,72 zł i 199.826,94 CHF oraz ustalił, że między stronami nie istnieje stosunek prawny, który miałby oparcie w nieważnej umowie kredytowej z 20 czerwca 2008 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że 21 maja 2008 r. powodowie wystąpili do X. SA Oddział w Polsce z wnioskiem o udzielenie im kredytu hipotecznego w kwocie 2.400.000 zł indeksowanego do franka szwajcarskiego (CHF) i złożyli oświadczenia, że zostali zapoznani z ryzykiem, które wiąże się z zawarciem takiej umowy. 20 czerwca 2008 r. powodowie jako konsumenci zawarli z X. SA Oddział w Polsce umowę kredytu w kwocie 2.400.000 zł z przeznaczeniem na zakup nieruchomości. Wyplata kredytu została zrealizowana w transzach przez przelewy na rachunek powodów oraz zbywcy.

Kredyt był indeksowany kursem CHF. Jego wypłata miała nastąpić w PLN po przeliczeniu na CHF według kursu nie niższego niż kurs kupna walut zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w momencie wypłaty środków z kredytu. W razie wypłacania kredytu w transzach obowiązywał kurs nie niższy niż kurs kupna walut zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w momencie wypłaty poszczególnych transz kredytu. Ostateczna wysokość kredytu w CHF miała być określona według kursów walut stosowanych przy wypłacie poszczególnych transz. Sposób ustalania kursów nie był określony w umowie.

Kredyt oprocentowany był według zmiennej stopy procentowej, ustalonej stosownie do Regulaminu jako suma stopy referencyjnej LIBOR 3M (CEIF). W dniu zawarcia umowy wynosiła ona 3,85667% w stosunku rocznym. Stała marża banku wynosiła 1,00 punktu procentowego, a prowizja kwotę 7.200 zł. Szczegółowe zasady naliczania odsetek, ustalania wysokości oprocentowania oraz zasady zmiany oprocentowania wynikały z Regulaminu. Po zawarciu umowy kurs CHF znacznie wzrósł, co spowodowało wzrost rat i salda zadłużenia.

19 września 2011 r. we wszystkie prawa i obowiązki X. SA Oddział w Polsce, na podstawie art. 42e ust. 1 i 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz.U. z 2022 r., poz. 2324; dalej – pr. bank.) wstąpił X.1 S.A., a z dniem 31 grudnia 2012 r. Bank S.A. w W., jako bank przejmujący X.1 S.A. Następcą

prawnym Bank S.A. w W. jest Bank w W., wykonujący działalność w ramach oddziału Bank.

Do 20 czerwca 2018 r. powodowie tytułem spłaty kredytu zapłacili powodowi 299.285,72 zł i 98.825,42 CHF.

W ocenie Sądu Okręgowego umowa zawarta przez strony spełniała wymagania określone w art. 69 ust. 1 pr. bank., nie była sprzeczna z art. 358 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym do stycznia 2009 r., nie była sprzeczna z zasadami współżycia społecznego w sposób prowadzący do nieważności (art. 58 § 2 k.c.). Postanowienia umowy określające zasady indeksacji kredytu są jednak sprzeczne z art. 353<sup>1</sup> k.c. i z tego powodu są nieważne, gdyż pozostawiają poza rozeznaniem powodów określenie wysokości spełnianych na jej podstawie świadczeń bankowi, w tym także co do kryteriów, którymi ma się przy tym kierować. Klauzula indeksacyjna nie należy do przedmiotowo istotnych postanowień umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, lecz należy do postanowień istotnych podmiotowo, gdyż bez składających się na nią postanowień strony nie zawarłyby umowy kredytu na przyjętych warunkach. Klauzula indeksacyjna zamieszczona w umowie kredytowej miała przy tym charakter abuzywny w rozumieniu art. 385<sup>1</sup> § 1 i 2 k.c. Klauzula ta dotyczyła podstawowych świadczeń stron, charakteryzujących tę umowę jako podtyp umowy kredytu. Ryzyko obciążające powodów ze względu na możliwe wahania kursu waluty indeksacji było w zasadzie nieograniczone, o czym powodowie nie zostali poinformowani. Abuzywne postanowienia umowne nie wiązały powodów, gdyż taką sankcję przewiduje art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c., a umowa po pominięciu postanowień abuzywnych nie może wiązać. Te okoliczności zadecydowały o uwzględnieniu żądania ewentualnego. Żądanie główne zostało oddalone przez Sąd Okręgowy z uwagi na niewykazanie przez powodów, aby pozwany był bezpodstawnie wzbogacony ich kosztem. Pozwany świadczył bowiem na rzecz powodów więcej niż spłacili przez czas, gdy wykonywali umowę.

Wyrokiem z 25 maja 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację pozwanego od rozstrzygnięcia ustalającego nieważność umowy kredytowej, a w uwzględnieniu apelacji powodów uchylił wyrok Sądu Okręgowego z 8 czerwca

2020 r. w części dotyczącej żądania zasądzenia świadczenia i przekazał sprawę w tym zakresie do ponownego rozpoznania.

W zażaleniu na rozstrzygnięcie w pkt II wyroku z 25 maja 2022 r. pozwany zarzucił, że zostało ono wydane z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c. ze względu na uchylenie wyroku Sądu I instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w zakresie pkt 1, tj. rozstrzygnięcia o żądaniu głównym pozwu, przy jednoczesnym oddaleniu apelacji pozwanego co do pkt 2, tj. rozstrzygnięcia o roszczeniu ewentualnym o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego, co prowadzi do naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. poprzez orzeczenie w zakresie wykraczającym poza żądanie pozwu, taka sytuacja procesowa może bowiem prowadzić do uwzględnienia zarówno żądania głównego, jak i ewentualnego strony powodowej, a także przez bezzasadne przyjęcie, że zachodzą przesłanki do uznania, iż Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy, ponieważ błędnie przyjął, że bank nie został wzbogacony stosując teorię salda i nie uwzględnił roszczenia powodów o zwrot nienależnego świadczenia w zakresie kwoty złotówkowej oraz świadczonej we frankach, podczas gdy ewentualne rozstrzygnięcie zgodnie z oceną prawną sądu odwoławczego nie wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, a ewentualnie jego uzupełnienia i wydania rozstrzygnięcia merytorycznego w II instancji.

Pozwany wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części.

Powód wniósł o oddalenie zażalenia.

#### **Sąd Najwyższy zważył, co następuje:**

Zakresem kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym prowadzonym na podstawie art. 394<sup>1</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c. objęta jest wyłącznie ocena, czy wystąpiły wskazane przez sąd drugiej instancji przesłanki wydania orzeczenia kasatoryjnego, którymi są: nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznanie przez ten sąd istoty sprawy oraz sytuacja, gdy wydanie wyroku przez sąd drugiej instancji wymagałoby przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Zażalenie przewidziane w art. 394<sup>1</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c. nie jest środkiem prawnym służącym kontroli materialnoprawnej podstawy wyroku czy

prawidłowości zastosowania przez sąd drugiej instancji przepisów prawa procesowego niezwiązanych z podstawami kasatoryjnego orzeczenia. Jest ono skierowane wyłącznie przeciwko uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania. Ocenie Sądu Najwyższego może być zatem poddany jedynie ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej, jako odpowiadającej powołanej podstawie kasatoryjnego rozstrzygnięcia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2013 r., V CZ 75/13, nie publ., z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013 r., nr 3, poz. 41, z 16 maja 2013 r., IV CZ 31/13, nie publ. i z 21 czerwca 2013 r., I CZ 48/13, nie publ.).

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny wydając orzeczenie kasatoryjne w stosunku do jednego z rozstrzygnięć spośród zawartych w wyroku Sądu Okręgowego, powołał się na nierozpoznanie przez ten Sąd istoty sprawy. Oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy dokonuje się po zbadaniu żądań pozwu i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, nie zaś na podstawie ewentualnych wad postępowania wyjaśniającego. Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd błędnie zidentyfikował charakter roszczenia, zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie.

W wyroku z 25 lutego 2021 r., V CSKP 16/21, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że skumulowane stosownie do art. 191 k.p.c. żądania pozwu mają samodzielny charakter, lecz mogą pozostawać ze sobą w pewnych związkach. Przyjmuje się w szczególności, że art. 191 k.p.c. uzasadnia zgłoszenie pewnych roszczeń jako ewentualne. W ten sposób kwalifikowane są żądania dodatkowe, sformułowane na wypadek niemożności uwzględnienia przez sąd żądania zasadniczego, a odwołanie się do takiej między nimi relacji uznawane jest za szczególny przypadek kumulacji roszczeń. Obejmując jednym pozwem kilka żądań kierowanych wobec tego samego pozwanego, powód powinien oznaczyć precyzyjnie nie tylko treść każdego z żądań i uzasadniające je okoliczności faktyczne, lecz także określić relację zachodzącą między kumulowanymi roszczeniami, czyli to, czy dochodzi ich od

pozwanego łącznie, alternatywnie, czy też pozostają one w stosunku ewentualnym, a jeżeli tak, to które z nich ma charakter główny, a które dochodzone jest jedynie subsydiarnie. Konieczność ta uzasadniona jest m.in. przez wzgląd na potrzebę klarownego określenia przedmiotowych granic zawisłości sporu (art. 192 pkt 1 k.p.c.) i prawomocności materialnej wyroku (art. 365 w związku z art. 366 k.p.c.), jak również ochronę interesów pozwanego, który dla podjęcia efektywnej obrony musi mieć świadomość tego, jakie roszczenia są wobec niego podnoszone i w jakim stosunku one pozostają. Określenie, które z alternatywnych uzasadnień żądania (podstaw faktycznych) ma charakter główny, które zaś ewentualny, nie musi nastąpić wprost; preferowana przez powoda kolejność ich oceny może wynikać z wykładni żądania lub z uzasadnienia pozwu, nie może być jednak pozostawiona swobodzie sądu.

Powodowie w niniejszej sprawie wystąpili z żądaniami, które powiązali przez odwołanie się do sformułowania „ewentualnie”. Ich podstawa faktyczna nie była jednak zupełnie rozłączna i alternatywna. Trzon tych żądań stanowiły okoliczności mające wykazywać, że stron nie łączy stosunek prawny wynikający z zawartej przez nie umowy kredytowej. Nieistnienie stosunku prawnego w następstwie nieważności umowy o kredyt hipoteczny, a ewentualnie istnienie podstaw do unieważnienia tej umowy miało znaczenie nie tylko dla rozliczeń z już spełnionych świadczeń, lecz i dla świadczeń należnych w przyszłości. W tym stanie rzeczy zgłoszenie przytoczonych żądań obok siebie i ich ocena w takiej postaci, znajdowały także prawne uzasadnienie w art. 189 k.p.c. oraz w art. 405 w związku z art. 410 k.c.

Nie ma zatem racji skarżący, gdy twierdzi, że Sąd Apelacyjny nie miał podstaw do wypowiedzania się o obu osądzonych przez Sąd Okręgowy żądaniach, to jest o żądaniu ustalenia, jak i żądaniu zasądzenia świadczenia, zwłaszcza, że – jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z 25 lutego 2021 r., V CSKP 16/21 – skutki przewidziane w art. 365 § 1 i art. 366 k.p.c. można wiązać tylko z orzeczeniem sądu, które zostało wydane i uprawomocniło się, nie zaś z żądaniem zgłoszonym wprawdzie przez powoda lecz nieobjętym rozstrzygnięciem. Trudno zaakceptować sytuację, w której sąd angażuje siły i środki w zbadanie okoliczności faktycznych i ocenę zasadności pewnych żądań, po czym nie formułuje co do nich

rozstrzygnięcia, co otwiera pole do kolejnych sporów na tle tych samych okoliczności faktycznych i prawnych.

Trafnie natomiast skarżący zarzuca, że brak jest podstaw do uznania, iż Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty żądania zasądzenia świadczenia albo że rozliczenie stron wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Jak powiedziano, prawomocne orzeczenie o nieważności umowy łączącej strony, otwiera drogę do ich rozliczenia ze świadczeń już spełnionych. Także Sąd Okręgowy wyraził w sprawie taki merytoryczny pogląd, gdyż zakwalifikował żądanie zasądzenia świadczenia jako dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia, a o jego oddaleniu zadecydowało stanowisko, że strony powinny rozliczyć się zgodnie z tzw. teorią salda. Skoro Sąd Apelacyjny pogląd ten ocenił jako błędny, to do niego należało rozliczenie stron według koncepcji dwóch kondykcji.

Zakwestionowanie przez sąd odwoławczy poglądu prawnego sądu pierwszej instancji co do podstawy prawnej rozpoznawanego roszczenia nie oznacza, że sąd ten nie rozpoznał istoty sprawy, nawet jeśli ocena roszczenia na właściwej podstawie wymaga uzupełnienia postępowania dowodowego w pewnym zakresie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 22 kwietnia 1999 r., II UKN 589/98, OSNP 2000, nr 12, poz. 483).

Z tych względów – na podstawie art. 394<sup>15</sup> § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z 394<sup>1</sup> § 3 i art. 108 § 2 oraz art. 398<sup>21</sup> k.p.c. – Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie, pozostawiając Sądowi drugiej instancji rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.

[ms]